

Enligt arbetsgivaren hade en lärare gjort sig skyldig till fel eller försummelse i arbetet genom publicering av ett uttalande på skolans digitala lärplattform och beslutade därför om disciplinpåföljd i form av en skriftlig varning. Tvistigt om arbetsgivaren genom beslutet brutit mot reglerna om disciplinpåföljd i kollektivavtalet, AB 20. Arbetsdomstolen har funnit att läraren gjort sig skyldig till fel eller försummelse i arbetet och att arbetsgivaren inte gjort sig skyldig till kollektivavtalsbrott.

ARBETSDOMSTOLENDom
2023-05-31
StockholmDom nr 32/23
Mål nr A 105/22**KÄRANDE**

Sveriges Lärare, Box 3529, 103 69 Stockholm
Ombud: förbundsjuristerna Peter Edin, Hannah Edström och Anna Gevert,
samma adress

SVARANDE

Mjölby kommun, 595 80 Mjölby
Ombud: arbetsrättsjuristerna Emmy Eriksson och Helene Evers,
Sveriges Kommuner och Regioner, 118 82 Stockholm

SAKEN

kollektivavtalsbrott med anledning av disciplinpåföljd

Bakgrund*Partsställningen*

Läraryrket väckte talan mot Mjölby kommun (kommunen) i augusti 2022 för egen och medlemmen G.S:s del.

Läraryrket, Lärarnas Riksförbund och Sveriges Skolledarförbund fattade under 2022 beslut om att bilda nya fackliga organisationer för lärare och skolledare. Den 1 januari 2023 bildades två nya fackförbund, Sveriges Lärare och Sveriges Skolledare, varvid Läraryrket, Lärarnas Riksförbund och Sveriges Skolledarförbund upphörde som organisationer.

Mellan kommunen och Läraryrket förelåg kollektivavtal, bland annat Allmänna bestämmelser (AB 20). Från och med den 1 januari 2023 är Sveriges Lärare part i det kollektivavtalet. G.S. är numera medlem i Sveriges Lärare.

Läraryrket har överlåtit alla anspråk i pågående tvister, bland annat anspråken i detta mål, till Sveriges Lärare (förbundet). Förbundet har inträtt som kärande i målet (13 kap. 7 § rättegångsbalken) och övertagit Läraryrket talan för G.S.

Kollektivavtalsreglering

I § 11 i AB 20 finns följande reglering om disciplinpåföljd.

§ 11 Disciplinpåföljd

Mom. 1 En arbetstagare som i arbetet gjort sig skyldig till fel eller försummelse kan meddelas disciplinpåföljd i form av skriftlig varning.

Disciplinpåföljd får dock inte meddelas en arbetstagare för att arbetstagar-
ren har deltagit i strejk eller jämförlig stridsåtgärd.

Mom. 2 Har arbetsgivaren anmält felet eller försummelsen enligt mom. 1 till polis- eller åklagarmyndighet, får arbetsgivaren inte inleda eller fortsätta disciplinärt förfarande med anledning av den förseelsen.

Mom. 3 Innan fråga om disciplinpåföljd avgörs ska berörd arbetstagare ges tillfälle att yttra sig och lokal arbetstagarorganisation underrättas om den tilltänkta åtgärden. Organisationen har rätt till överläggning i frågan. Överläggning ska påkallas senast 7 kalenderdagar efter det att underrättelsen mottagits.

Anmärkning

Denna bestämmelse ersätter 11, 12 och 14 §§ MBL.

Mom. 4 Den skriftliga varningen ska meddelas på sådant sätt att tvekan inte kan uppstå om anledningen till åtgärden.

Twisten

G.S. var anställd som lärare hos kommunen. Han var medlem i Lärarförbundet och hans medlemskap har övergått till Sveriges Lärare.

G.S. publicerade, i maj 2021, viss information på skolans elektroniska lärplattform. Han skrev bland annat följande. Om du t.ex. har värderingen människovärde/allas lika värde, då kommer detta att påverka dig på olika sätt, t.ex.: Du röstar förmodligen inte på Sverigedemokraterna.

Kommunen fattade, den 17 juni 2021, beslut om att ge G.S. en disciplinpåföljd i form av en skriftlig varning, i enlighet med § 11 Mom. 1 i AB 20. Kommunen gjorde gällande att han genom publiceringen hade gjort sig skyldig till fel eller försummelse i arbetet.

Mellan parterna har uppstått tvist om kommunen genom beslutet om disciplinpåföljd brutit mot § 11 Mom. 1 i AB 20.

Parterna har tvisteförhandlat utan att kunna enas.

Yrkanden m.m.

Förbundet har yrkat att Arbetsdomstolen ska förplikta kommunen att betala allmänt skadestånd

– till G.S. med 50 000 kr och

– till förbundet med 30 000 kr,

jämte ränta på beloppen enligt 6 § räntelagen från dagen för delgivning av stämning (den 23 augusti 2022) till dess betalning sker.

Kommunen har bestritt talan. Inga belopp har vitsordats som skäligen i sig, men sättet att beräkna ränta har vitsordats.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader.

Parterna har till stöd för sin talan anfört i huvudsak följande.

Förbundet

Sammanfattning av grunderna för talan

G.S. har lagt ut information på skolans elektroniska lärplattform, vari han bland annat angett att den som har värderingen människovärde/allas lika värde, förmodligen inte röstar på Sverigedemokraterna. Han har dock inte därigenom gjort sig skyldig till fel eller försummelse i arbetet. Kommunen har därmed, genom att ge G.S. en disciplinpåföljd för att han lagt ut den informationen, agerat i strid med § 11 i AB 20 och brutit mot det kollektivavtalet. Kommunen är därför skyldig att till G.S. och förbundet betala allmänt skadestånd för kollektivavtalsbrott.

Anställningen

G.S. var anställd hos kommunen i 41 år fram till dess att han gick i pension i augusti 2022. Han är legitimerad lärare i bland annat religionskunskap och historia för både grundskolan åk 4–9 och gymnasieskolan.

G.S. arbetade som gymnasielärare vid Kungshögskolan, som är en del av Mjölby gymnasium. Kungshögskolan har cirka 400 elever och omkring 55 anställda. På skolan finns flera olika gymnasieprogram. G.S. tillhörde det samhällsvetenskapliga programmets arbetslag. Skolan har två rektorer.

Händelseförloppet

Under vårterminen 2021 undervisade G.S. en klass i årskurs tre på ekonomiprogrammet i kursen Religionskunskap 1 om 50 poäng. Efter ett av undervisningsmomenten blev han ombedd av sina elever att komplettera med information kring betygskriterierna för en viss inlämningsuppgift i etik. Inlämningsuppgiften handlade om att eleverna skulle argumentera och ta ställning kring etiska dilemman vid Downs syndrom. Han blev även tillfrågad av två elever om han kunde skriva ytterligare kompletterande information kring begreppet värderingar, som komplement till det som han hade gått igenom i undervisningen.

G.S. skrev snabbt ihop de två efterfrågade kompletteringarna och publicerade dem i Google Classroom, den digitala plattform som används av skolan. Kompletteringarna, som lades ut den 10 maj 2021, avsåg inte något obligatoriskt undervisningsmoment eller någon konkret övningsuppgift och var inte en arbetsuppgift i religionskunskap, som anges i den skriftliga varningen.

I kompletteringen om värderingar skrev G.S. följande.

Om du t.ex. har värderingen människovärde/allas lika värde, då kommer detta att påverka dig på olika sätt, t.ex.:

- Du röstar förmodligen inte på Sverigedemokraterna.
- Du anser att Sverige ska ha en human flyktingpolitik.
- Du är inte rasist.
- Du kan umgås (inklusive vara ihop) med alla oavsett hudfärg etc.
- Du kanske väljer att engagera dig som fadder e.dyl. för att hjälpa flyktingar som kommit hit.

Kommunikationen mellan G.S. och klassen på lärplattformen var sluten. Det var därmed bara G.S. och eleverna som hade tillgång till det som publicerades där.

Varken G.S:s elever eller någon av elevernas föräldrar har tagit kontakt med honom för att framföra synpunkter på eller ställa frågor kring hans undervisning eller formuleringen i den kompletterande informationen.

Samma dag som kompletteringen publicerades blev G.S. uppringd av en skribent från alternativmediet Samhällsnytt eller Samnytt. Samnytt.se är en svensk webbsida som drivs av "Föreningen för sverigevänliga intressen". Den är en efterföljare till webbsidan Avpixlat. Samnytt har beskrivits som en "hatsajt" eller som "högerpopulistisk", enligt Wikipedia (besökt i juni 2022).

Direkt efter telefonsamtalet med skribenten tog G.S. ned dokumentet, strök exemplet med det namngivna partiet och lade i stället ut ett reviderat dokument.

Efter att G.S. sett att Samnytt publicerat en artikel på sin webbsida tillsammans med en ljudinspelning av telefonsamtalet, där gymnasieskolan var möjlig att identifiera, kontaktade han omedelbart rektor T.E. och informerade honom om det inträffade.

Nästföljande arbetsdag, den 11 maj, hade G.S. ett sedan tidigare inbokat möte med rektor F.E. och de pratade igenom det inträffade. Samtalet kretsade mest kring nättidningen. G.S. var införstådd med att han, i en pressad undervisningssituation, hade formulerat sig obetänksamt. Detta var dock inget som han på något sätt hade gjort medvetet eller med avsikt att bryta mot skolans uppdrag.

Arbetsgivaren upprättade ett dokument, ett så kallat budskapsdokument, med information om händelsen till vissa angivna målgrupper, som lärarkollegor, skolledning och lokalpolitiker. G.S:s kollegor informerades om händelsen på en arbetsplatsträff och skolan gick ut med skriftlig information till eleverna i klassen. I elevinformationen påstås det dock felaktigt att G.S. konstruerat en arbetsuppgift, vilket det alltså inte var frågan om.

Därefter underrättades G.S. om att arbetsgivaren övervägde att meddela en disciplinpåföljd i form av en skriftlig varning. På Lärarförbundets begäran hölls en överläggning och sedan meddelade arbetsgivaren G.S. en skriftlig varning.

I den skriftliga varningen anges bland annat följande.

En arbetsuppgift i religionskunskap skickades ut digitalt av dig som lärare till gymnasieelever i årskurs 3 i maj 2021. Uppgiften innehöll en värderingsövning med ett politiskt parti som exempel på olika värderingar.

Övning

Om du t.ex. har värderingen människovärde/allas lika värde, då kommer detta att påverka dig på olika sätt, t.ex.:

- Du anser förmodligen att Sverige ska ha en human flyktingpolitik.
- Du gillar förmodligen inte rasism.
- Du kan umgås (inklusive vara ihop) med alla - oavsett hudfärg etc.
- Du kanske väljer att engagera dig som fadder e. dyl. för att hjälpa flyktingar som kommit hit.

Du la till en punkt; "Du röstar förmodligen inte på Sverigedemokraterna"

Arbetsgivaren uppfattning är att det strider mot läroplanen i gymnasieskolan. Skolan ska vara objektiv och inte värdera partipolitik i undervisningen. Det har fått stora konsekvenser för skolan, elever och Mjölby kommun. Skolans undervisning ska vara objektiv. Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna. Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Vi som företräder skolorna i Mjölby vill vara tydliga med att detta är grundbulten i vårt uppdrag och

det som kännetecknar all undervisning vi ger. I det här ärendet håller du dig inte till dessa grunder i din undervisning i den specifika uppgiften till eleverna.

Cirkulär

Efter avtalsrörelsen 2018 genomförde Lärarnas samverkansråd (dvs. Lärarförbundet och Lärarnas Riksförbund) och arbetsgivarorganisationen Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) ett partsgemensamt arbete med anledning av vissa frågor kring kollektivavtalsbestämmelsen om disciplinpåföljd. Arbetsgruppens partsgemensamma arbete resulterade i ett cirkulär från SKR, Cirkulär 21:29. I cirkuläret anges bland annat följande.

Vad kan medföra skriftlig varning

I kommentarerna till AB framgår att för att det ska vara fråga om fel eller försummelse i avtalets mening måste arbetstagaren ha brutit mot regler för hur arbetet ska utföras, ordningen på arbetsplatsen eller på annat sätt brutit i sina skyldigheter.

Det ska därmed finnas ett tydligt samband mellan misskötsamheten och kraven i anställningen. Varningen ska grunda sig på en eller flera konkreta händelser där arbetstagaren på ett tydligt sätt brutit mot sina åtaganden inom ramen för anställningen. En varning kan därmed inte grunda sig på en generell uppfattning om en felaktig attityd eller förhållningssätt från arbetstagaren.

Det bör även finnas ett tydligt samband mellan de regler och krav som finns på arbetsplatsen och den misskötsamhet som ligger till grund för varningen.

En varning ska inte tilldelas för att statuera ett exempel eller för att visa handlingskraft i en viss situation. Kravet på ett tydligt samband mellan arbetstagarens oaktsamhet i relation till arbetskyldigheten innebär också att ett beslut om att tilldela en arbetstagare en varning inte ska påverkas av andra faktorer än graden av fel eller försummelse i relation till anställningens, som t.ex. uppmärksamhet och synpunkter från anhöriga, föräldrar eller media.

Förbundet instämmer i tolkningen av avtalsbestämmelsens innebörd såsom den formulerats i cirkuläret.

Varken fel eller försummelse

Skollagen och läroplanen samt objektivitetsprincipen

Den möjligen olyckliga formuleringen i den kompletterande informationen, som använts vid ett tillfälle och utan att vara del i den obligatoriska undervisningen, är inte ett sådant fel eller en sådan försummelse som kan föranleda en disciplinpåföljd enligt kollektivavtalsbestämmelsen.

Det är riktigt som kommunen angett att G.S. var skyldig att utforma undervisningen i överensstämmelse med skollagen och gällande läroplan.

Skrivningen i läroplanen som kommunen menar att G.S. har åsidosatt – att undervisningen ska vara saklig och allsidig – är dock allmänt hållen.

G.S. skrev att den som t.ex. har värderingen människovärde/allas lika värde *förmodligen* inte röstar på ett visst namngivet parti. Han uttryckte sig alltså inte reservationslöst. Formuleringen kan därmed inte, som påståtts, anses stå i direkt strid med skyldigheten att utforma undervisningen på ett sakligt och allsidigt sätt.

Den kompletterande informationen lämnades i ett försök att på ett mer konkret sätt förklara begreppet värdering. Det var inte obligatoriskt för eleverna att ta del av förtydligandet. Kompletteringen var närmast avsedd som ett frivilligt hjälpmedel för den som önskade ett komplement till det som G.S. tidigare hade gått igenom i undervisningen.

Att G.S:s agerande kan, som påståtts, ha påverkat hur eleverna sedan röstat i allmänna val baseras på ren spekulation från kommunens sida.

Kommunen har därutöver påstått att G.S:s agerande varit i strid med objektivitetsprincipen i 1 kap. 9 § regeringsformen. Av förarbetena framgår att objektivitetsprincipen ger uttryck för kravet att myndigheterna ska iaktta saklighet och opartiskhet samt handla fritt från godtycke och inte särbehandla någon utan laga stöd. Stadgandet är allmänt hållet och dess självständiga betydelse i konkreta situationer kan ifrågasättas (jfr t.ex. AD 1985 nr 129). Medan kravet på saklighet närmast rör beslutsfattandet som sådant handlar opartiskhetskravet i huvudsak om beslutsprocessen och hur denna uppfattas. G.S:s agerande har varken handlat om något beslutsfattande eller någon beslutsprocess. Regleringen i 1 kap. 9 § regeringsformen ger således inte uttryck för några begränsningar av betydelse för G.S:s yttrande. I vart fall framgår inte någon sådan begränsning tillräckligt klart.

G.S. kan inte på något tydligt sätt anses ha brutit mot sina åtaganden inom ramen för anställningen. Sett i sitt sammanhang var hans agerande inte så pass klandervärt att det utgjorde ett sådant fel eller en sådan försummelse som kan föranleda en skriftlig varning enligt kollektivavtalet.

Vid bedömningen av om G.S. gjort sig skyldig till fel eller försummelse i kollektivavtalets mening bör det även beaktas att han, genom det ifrågasatta handlandet, använt sig av sin grundlagsskyddade yttrandefrihet.

Yttrandefrihet

Enligt 2 kap. 1 § regeringsformen är var och en tillförsäkrad yttrandefrihet i förhållande till det allmänna. Yttrandefriheten skyddas även genom artikel 10 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen). Regleringen innebär att en offentlig arbetsgivare inte får ingripa mot en arbetstagar, t.ex. genom disciplinär bestraffning, för att han eller hon använt sig av sin yttrandefrihet. Undantag gäller bara för det fall ingripandet har stöd i lag. Det

krävs dessutom att begränsningar av yttrandefriheten ska vara nödvändiga och proportionerliga. Läroplanen är en förordning och regleringen i denna kan inte berättiga till ett ingripande som begränsar yttrandefriheten.

Formuleringarna i 1 kap. 2 § regeringsformen och 1 kap. 4 och 5 §§ skollagen är oprecisa och generella och ger inte uttryck för några begränsningar av betydelse för G.S:s yttrande. I vart fall framgår inte sådana begränsningar tillräckligt klart. Bestämmelserna kan därför inte tas till intäkt för att inskränka en lärares rätt till yttrandefrihet (jfr SOU 2016:4 s. 81 f. och t.ex. AD 1996 nr 98).

När G.S. publicerade kompletteringen uppträdde han i sin yrkesroll som lärare. Yttrandefriheten innebär att lärare, i likhet med alla andra offentligt anställda, har rätt att uttala sig i olika frågor även på sin arbetstid (se t.ex. Justitieombudsmannens, JO, beslut i ärende med dnr 4228-2018 och där gjorda hänvisningar). Det är inte nödvändigt att läraren klargör att ett visst yttrande är en personlig uppfattning för att detta ska omfattas av yttrandefriheten. I 2 kap. 1 § regeringsformen definieras yttrandefrihet som en "frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor". Om bara uttalanden där läraren tydliggjort att det rör sig om en personlig uppfattning skyddas skulle det innebära en omfattande inskränkning av yttrandefriheten som kräver stöd i lag.

Legitimerade lärare har ett självständigt ansvar för sin undervisning (2 kap. 15 § skollagen). Det är ett individuellt yrkesansvar att utforma undervisningen utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet och i enlighet med gällande lagar, förordningar och övriga styrdokument (se t.ex. prop. 2010/11:20, s. 27). Huvudmannen ska ge lärare goda förutsättningar för detta arbete, men det är i övrigt lärarens ansvar. En arbetsgivare bör alltså i normalfallet, till skillnad från vad som typiskt sett torde vara fallet vid kritik av arbetsgivarens verksamhet, inte ha någon avvikande uppfattning om yttranden i undervisningen som kan riskera att förväxlas med lärarens. Kommunen har inte heller gjort gällande att den hade någon sådan avvikande uppfattning rörande innehållet i G.S:s komplettering.

Det saknar betydelse att G.S. inte uttryckligen tydliggjorde att uttalandet var hans personliga uppfattning.

Under alla förhållanden var det tydligt för eleverna att det var G.S., och inte kommunen, som stod bakom det aktuella yttrandet. Detta framgår inte minst av att det var han som ansvarade för undervisningen och utformade kompletteringen på begäran av ett par elever samt det sätt på vilket uttalandet är formulerat. I kompletteringen skrev han att den som t.ex. har värderingen människovärde/allas lika värde förmodligen inte röstar på Sverigedemokraterna. Den som förmodar kan i detta sammanhang rimligen inte förstås som någon annan än G.S.

Uttalandet är inte olagligt och det har inte gjorts gällande att yttrandet haft någon konkret negativ inverkan på kommunens verksamhet. G.S. kan inte

lastas för att yttrandet kom att uppmärksammas inom rikspolitiken och i media.

G.S:s uttalande bör bedömas mot bakgrund av att Sverigedemokraterna är ett politiskt parti som på flera sätt skiljer sig från övriga riksdagspartier. Partiet har en problematisk historisk bakgrund, med kopplingar till rasistiska och nazistiska organisationer. Partiets företrädare har återkommande uppmärksammats i media för rasistiska, främlingsfientliga, homofoba och misogynna uttalanden. Av medierapportering framgår även att många etablerade samhällsaktörer särbehandlar Sverigedemokraterna med hänvisning till en uppfattning om att partiet inte står bakom principen om alla människors lika värde. Liknande avståndstaganden har gjorts inom fackföreningsrörelsen och av andra aktörer inom civilsamhället. Mot denna bakgrund framstår G.S:s yttrande som mindre kontroversiellt.

Sammanfattningsvis

För det fall Arbetsdomstolen skulle finna att det finns lagstöd för den aktuella begränsningen har den i vart fall inte varit nödvändig och proportionerlig. Yttrandet var ett icke reservationslöst förtydligande i en kompletterande information. Han uttryckte sig alltså inte på ett kategoriskt sätt. Informationen gavs dessutom i en pressad undervisningssituation. Vidare tog uttalandet sikte på Sverigedemokraternas potentiella väljare och värderade inte primärt partiet som sådant. Uttalandet har i vart fall inte utgjort något tydligt brott mot ett åtagande i anställningen som kan motivera en disciplinpåföljd. En rätt att vidta disciplinära bestraffningar för denna typ av yttranden skulle vara en alltför långtgående inskränkning av en lärares yttrandefrihet. Det skulle vidare riskera att lärare, till nackdel för eleverna, helt undviker att uttala sig om politiska frågor och i kontroversiella ämnen.

Kommunen

Sammanfattning av grunderna för bestridandet

G.S. har genom publiceringen på lärplattformen gjort sig skyldig till fel eller försummelse i arbetet. Kommunen har därmed haft rätt att utdela en skriftlig varning i enlighet med § 11 i AB 20. Kommunen har således inte brutit mot kollektivavtalet och är inte skyldig att betala skadestånd till vare sig G.S. eller Sveriges Lärare.

Händelseförloppet

Under covid-19-pandemin använde kommunen lärplattformen Google Classroom för att lärare skulle kunna organisera uppgifter och kommunicera med sina elever på distans. I lärplattformen skapade läraren en grupp för respektive klass eller kurs och lade ut instruktioner, samlade in uppgifter och gav feedback till eleverna. Innehållet i gruppen kunde ses av de elever som bjudits in till gruppen via sin mejladress eller som anslutit med hjälp av en kod som tillhandahölls av läraren.

Den komplettering G.S. publicerade på lärplattformen i maj 2021 lades upp i en separat grupp för kursen Religionskunskap 1. Samtliga 30 elever i klassen EK18 gick kursen och hade tillgång till gruppen vid tillfället.

Händelsen kom till arbetsgivarens kännedom den 10 maj 2021. Dagen därpå hade rektor F.E. ett möte med G.S. De pratade om publiceringen och G.S. gav sin bild av händelsen. G.S. uppgav att han var medveten om att formuleringen var olämplig och stred mot skolans uppdrag att vara neutral och allsidig.

Efter fortsatt utredning gjorde kommunen bedömningen att innehållet i publiceringen var av sådan karaktär att kommunen övervägde att ge en disciplinpåföljd i form av en skriftlig varning, enligt AB 20. G.S. underrättades om detta den 24 maj 2021. En överläggning hölls därefter med Lärarförbundet. Den 17 juni 2021 beslutade kommunen att utdela en skriftlig varning till G.S.

Kommunen har hanterat ärendet i enlighet med såväl kollektivavtalet som den kompletterande informationen i cirkulär 21:29.

Fel eller försummelse i arbetet

Skollagen och läroplanen samt objektivitetsprincipen.

G.S:s publicering på lärplattformen utgjorde ett sådant fel eller en sådan försummelse i arbetet som kan föranleda en skriftlig varning enligt kollektivavtalet.

G.S. har varit skyldig att utforma sin undervisning i överensstämmelse med skollagen och gällande läroplan. Genom publiceringen på lärplattformen har G.S. gett uttryck för att personer som röstar på det utpekade riksdagspartiet därigenom inte skulle ha värderingen människovärde/allas lika värde. Detta står i direkt strid med skyldigheten att utforma undervisningen på ett sakligt och allsidigt sätt. I rollen som lärare ligger ett ansvar att fullgöra skolans demokratiska uppdrag och det är därför viktigt att lärare avhåller sig från att förmedla personliga uppfattningar i politiska frågor.

G.S:s agerande har också varit i strid med objektivitetsprincipen i 1 kap. 9 § regeringsformen, vari bland annat anges att domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter ska i sin verksamhet iaktta saklighet och opartiskhet. Bestämmelsen är inte begränsad till en myndighets beslutsprocess och beslutsfattande. Objektivitetsprincipen omfattar den offentliga förvaltningens faktiska handlande och hur det uppfattas. Redan risken för att andra kan uppfatta att saklighet och opartiskhet inte iakttas är tillräckligt för att ett handlande kan anses strida mot bestämmelsen (jfr t.ex. JO 2019/20 s. 54). När G.S. publicerade den kompletterande informationen på lärplattformen var han alltså skyldig att förhålla sig till objektivitetsprincipen.

G.S. har brutit mot reglerna för hur hans arbete ska utföras på ett sådant sätt som avses i § 11 Mom. 1 i AB 20. Varningen grundar sig på en konkret händelse och det finns också ett tydligt samband mellan misskötsamheten och kraven i anställningen.

De elever G.S. undervisade och som publiceringen riktade sig till var myndiga eller snart myndiga och publiceringen avsåg ett politiskt parti som deltar i allmänna val i Sverige. Det kan inte uteslutas att G.S:s agerande har påverkat elevernas röstning i allmänna val och i vart fall riskerat att få demokratiska konsekvenser.

Yttrandefrihet

Det är riktigt att G.S. i egenskap av offentliganställd har yttrandefrihet enligt regeringsformen och Europakonventionen. Kommunen har dock inte begränsat G.S:s yttrandefrihet.

Enligt 1 kap. 2 § regeringsformen ska det allmänna verka för att demokratiska idéer blir vägledande inom samhällets alla områden. Som ett utflöde av grundlagsbestämmelsen har skolan ett viktigt demokratiskt uppdrag, vilket framgår tydligt i skollagen. Utbildningen inom det svenska skolväsendet ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på (1 kap. 4 § skollagen). Vidare ska utbildningen utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar samt vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet (1 kap. 5 § skollagen).

Lärplattformen är arbetsgivarens verktyg och används av lärare för att kommunicera med skolans elever. När G.S. använde lärplattformen uppträdde han i sin yrkesroll och företrädde därmed skolan.

En lärare kan visserligen framhålla sina åsikter med stöd av sin yttrandefrihet, men måste då noga skilja på uppgifter lämnade i anställningen och sådana uppgifter som är personliga (jfr JO:s beslut i ärende med dnr 1867-1997). I sitt inlägg på lärplattformen gjorde G.S. ingen sådan åtskillnad.

Arbetsuppgifter och andra skyldigheter som följer med anställningen innebär att en lärare inte alltid kan åberopa sin yttrandefrihet om han eller hon därigenom åsidosätter sina åligganden (jfr JO dnr 1867-1997 samt JO 1993/94 s. 496, dnr 3903-1992). En arbetsgivare är oförhindrad att vidta åtgärder mot en anställd som inte lever upp till kraven i anställningen. Det rör sig då inte om ett ingripande som är påkallat av den anställdes yttranden eller åsikter utan om att korrigera en felaktig tjänsteutövning (jfr JO 2010/11 s. 605).

Det åligger en lärare att i utbildningen alltid hävda de värden som omfattas av skolans värdegrund enligt bland annat 1 kap. 5 § skollagen. Detta kan ses som en principiell begränsning av lärarens yttrandefrihet (se SOU 2016:4 s. 260).

Kommunen uppfattar förbundet så att det gör gällande att Sverigedemokraterna, som enda riksdagsparti, skulle vara undantaget från skolans demokratiska uppdrag. Något rättsligt stöd för detta finns inte. En särbehandling av Sverigedemokraterna i förhållande till andra partier skulle stå i strid med objektivitetsprincipen i 1 kap. 9 § regeringsformen och de grundläggande demokratiska värderingar som skolan ska värna. JO har vid ett flertal tillfällen riktat kritik mot skolor som särbehandlat Sverigedemokraterna eller partiets ungdomsförbund (jfr JO:s beslut med dnr 2459-2011, 5142-2010 och 4192-2006).

Förbundet har gjort gällande att den påstådda inskränkningen av G.S:s yttrandefrihet inte var nödvändig och proportionerlig, bland annat eftersom hans uttalande tog sikte på Sverigedemokraternas potentiella väljare och inte partiet som sådant. Det är inte möjligt att göra en sådan åtskillnad.

Syftet med det individuella yrkesansvaret enligt 2 kap. 15 § skollagen är att tydliggöra att läraren är direkt ansvarig för sin undervisning och kan ställas till svars vid eventuella brister. Lärarens ansvar för undervisningen förtar inte det faktum att han eller hon gentemot sina elever företräder skolan i sin yrkesroll.

Det är inte riktigt, som påstås, att det var tydligt för eleverna att det var G.S. som privatperson och inte som företrädare för kommunen som stod bakom det aktuella yttrandet. G.S. uppträdde i sin yrkesroll som lärare när han publicerade kompletteringen. Han gav inte på något sätt uttryck för att det rörde sig om en personlig uppfattning. Begreppet "förmodligen" kan inte självständigt tillmätas någon betydelse i sammanhanget.

Det var inte den framförda åsikten som sådan som lades till grund för den skriftliga varningen.

För det fall Arbetsdomstolen skulle finna att kommunen har begränsat G.S:s yttrandefrihet har kommunen i vart fall haft stöd för detta i lag. Begränsningen har varit både nödvändig och proportionerlig.

Sammanfattningsvis

Genom att inte förhålla sig objektiv i samband med sin publicering på lärplattformen har G.S. underlåtit att utföra undervisning på det sätt som ålegat honom. Publiceringen på lärplattformen stod i strid med grundlag, skollag och läroplan. Han gjorde sig därmed skyldig till fel eller försummelse i arbetet, i kollektivavtalets mening, genom att bryta mot gällande regler för hur hans arbete skulle utföras. I den aktuella situationen har G.S. inte kunnat åberopa sin yttrandefrihet, varför kommunens beslut att meddela en skriftlig varning inte heller har utgjort en otillåten inskränkning av yttrandefriheten.

Utredningen

Målet har avgjorts utan huvudförhandling, enligt 4 kap. 10 § tredje stycket arbetstvistlagen. Parterna har inte åberopat någon bevisning.

Domskäl

Twisten

G.S. var anställd som lärare hos kommunen. Som redan redovisats publicerade han, i maj 2021, viss information till elever på skolans elektroniska lärplattform. Han skrev bland annat följande. Om du t.ex. har värderingen människovärde/allas lika värde, då kommer detta att påverka dig på olika sätt, t.ex.: Du röstar förmodligen inte på Sverigedemokraterna.

Enligt § 11 Mom. 1 i AB 20 kan en arbetstagare, som i arbetet gjort sig skyldig till fel eller försummelse, meddelas disciplinpåföljd i form av en skriftlig varning. Kommunen fattade i juni 2021 beslut om att ge G.S. en skriftlig varning för publiceringen. Twisten avser om kommunen därigenom brutit mot § 11 i kollektivavtalet och därför är skyldig att betala allmänt skadestånd till G.S. och förbundet.

Parterna är oeniga i frågan om G.S., genom publiceringen, gjort sig skyldig till fel eller försummelse i arbetet på ett sådant sätt att kommunen haft rätt att enligt AB 20 ge honom den skriftliga varningen.

Har kommunen brutit mot kollektivavtalet?

Parternas ståndpunkter

Kommunen har sammanfattningsvis gjort gällande följande. G.S. har varit skyldig att utforma sin undervisning i överensstämmelse med skollagen och gällande läroplan. Genom publiceringen har han gett uttryck för att personer som röstar på det utpekade riksdagspartiet inte skulle ha värderingen människovärde/allas lika värde. Detta står i direkt strid med skyldigheten att utforma undervisningen på ett sakligt och allsidigt sätt. G.S:s agerande har också varit i strid med objektivitetsprincipen i 1 kap. 9 § regeringsformen. I den aktuella situationen har G.S. inte kunnat åberopa sin yttrandefrihet. G.S. har således genom publiceringen gjort sig skyldig till fel eller försummelse i arbetet.

Förbundet har sammanfattningsvis anfört följande. G.S. kan inte på något tydligt sätt anses ha brutit mot sina åtaganden inom ramen för anställningen. Han uttryckte sig inte reservationslöst. Formuleringen kan inte anses stå i direkt strid med skyldigheten att utforma undervisningen på ett sakligt och allsidigt sätt. Regleringen i 1 kap. 9 § regeringsformen ger inte något klart uttryck för några begränsningar av betydelse för G.S:s yttrande. Sett i sitt sammanhang var hans agerande inte så pass klandervärdt att det utgjorde ett sådant fel eller en sådan försummelse som kan föranleda en skriftlig varning

enligt kollektivavtalet. Han har, genom det ifrågasatta handlandet, använt sig av sin grundlagsskyddade yttrandefrihet.

Arbetsdomstolens bedömning

Om en arbetstagare bryter mot regler om hur arbetet ska utföras, kan det vara fråga om fel eller försummelse i arbetet.

Parterna är överens om att G.S. har haft en skyldighet att utforma undervisningen i överensstämmelse med skollagen och läroplanen och att undervisningen därmed ska vara saklig och allsidig.

Att i undervisningen peka ut det aktuella riksdagspartiet och påstå att de personer som röstar på det partiet förmodligen inte delar värderingen om alla människors lika värde kan, enligt Arbetsdomstolens mening, inte anses uppfylla kravet på saklighet och allsidighet. Uttalandet var, som förbundet påpekat, inte kategoriskt då G.S. angav att det förmodligen var så som han påstod. Detta ändrar dock inte domstolens bedömning att kravet på saklighet och allsidighet inte uppfyllts.

Vid den bedömningen kan det ifrågasättas om inte G.S:s uttalande även varit i strid med objektivitetsprincipen i 1 kap. 9 § regeringsformen. Där anges bland annat att domstolar och förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter ska i sin verksamhet iaktta saklighet och opartiskhet. Som kommunen angett är bestämmelsen inte begränsad till en myndighets beslutsprocess och beslutsfattande, utan omfattar även faktiskt handlande (se JO 2019/20 s. 54). G.S. agerade otvetydigt i sin yrkesroll som lärare när han gjorde publiceringen och företrädde därmed skolan.

Frågan är då om den skriftliga varningen, för uttalandet som G.S. gjorde i sin yrkesroll som lärare, var ett otillåtet ingrepp i hans yttrandefrihet.

Av 2 kap. 1 § regeringsformen framgår att varje medborgare är tillförsäkrad yttrandefrihet gentemot det allmänna. Med yttrandefrihet avses en frihet att i tal, skrift eller bild, eller på annat sätt, meddela upplysningar och uttrycka tankar, åsikter och känslor. Skyddet innebär bland annat att en myndighet inte får ingripa vare sig formellt eller informellt mot en anställd hos myndigheten för att han eller hon använt sig av sin grundlagsskyddade yttrandefrihet. Skyddet för offentliganställdas yttrandefrihet kan under vissa förutsättningar inskränkas genom lag (2 kap. 20–23 §§ regeringsformen), men inte genom kollektivavtal.

Yttrandefriheten innebär att offentligt anställda har rätt att uttrycka sin personliga uppfattning om t.ex. arbetsgivarens verksamhet även på arbetstid (se JO:s beslut den 25 juni 2019, nr 4228-2018). Yttrandefriheten är dock inte absolut. En arbetsgivare måste kunna ställa krav på att arbetsuppgifterna fullgörs även om det innebär en faktisk begränsning av de anställda möjligheter att just då använda sin yttrandefrihet. JO har uttalat att en lärare självfallet inte kan ta lektionstid i anspråk för att inför klassen redovisa sin pri-

vata syn i en politisk fråga och vidare att om en lärare i en undervisningssituation framför sin egen åsikt i en fråga måste det klart framgå att det just är lärarens personliga uppfattning (JO:s beslut den 20 februari 1998, nr 1867-1997).

G.S:s publicering har gjorts i undervisningen och riktat sig till eleverna. Det går enligt Arbetsdomstolens mening inte att uppfatta uttalandet som att G.S. enbart förmedlade sin personliga åsikt. Uttalandet i publiceringen har varit i strid med kravet att undervisningen ska vara saklig och allsidig. Uttalandet måste därmed anses utgöra ett fel eller en försummelse i arbetet. Att i den situationen meddela en disciplinär bestraffning i form av en skriftlig varning för publiceringen kan inte anses innebära en kränkning G.S:s grundlagsfästa yttrandefrihet.

Möjligen kan det ifrågasättas hur allvarlig förseelsen var. Arbetsdomstolen finner inte anledning att ifrågasätta uppgiften att G.S. formulerade sig obetänksamt i en pressad undervisningssituation, utan ont uppsåt och utan avsikt att bryta mot skolans uppdrag. Det var inte ett kategoriskt uttalande. Det är därutöver ostridigt att han direkt efter att ha haft ett samtal med en skribent tog bort dokumentet i fråga från lärplattformen och lade ut ett nytt dokument vari det omtvistade exemplet inte fanns med.

Arbetsdomstolen har dock funnit att G.S., genom det ifrågasatta uttalandet, har gjort sig skyldig till fel eller försummelse i arbetet. Enligt avtalstexten kan då disciplinpåföljd meddelas i form av skriftlig varning. Kommunen kan därmed, enligt Arbetsdomstolens mening, inte anses ha brutit mot kollektivavtalet genom att besluta om den skriftliga varningen.

Slutsats och rättegångskostnader

Arbetsdomstolens ställningstagande innebär att förbundets talan ska avslås.

Förbundet har således förlorat målet och ska därmed ersätta kommunen för skäliga rättegångskostnader. Kommunen har yrkat ersättning för ombudsarvode med 85 800 kr, exklusive mervärdeskatt. Arbetsdomstolen finner beloppet skäligt.

Domslut

1. Sveriges Lärares talan avslås.
2. Sveriges Lärare ska ersätta Mjölby kommun för rättegångskostnader med 85 800 kr, allt avseende ombudsarvode, med ränta på beloppet enligt 6 § rättelagen från dagen för denna dom till dess betalning sker.

Ledamöter: Cathrine Lilja Hansson, Ulrika Stenbeck Gustavsson, Joanna Román, Johanna Torstensson, Gösta Rehnstam, Anders Johansson och Dag Andersson. Enhälligt.

Rättssekreterare: Anna Thorssin